Sağlık Bağlamında Mültecilerin Kaçınılmaz Problemleri

Dünya tarihinin her döneminde yeryüzünün hemen hemen heryerinde irili ufaklı göç dalgaları meydana gelmiştir. Bu göçler sonucunda hegemon uygarlıklar varlığını idame ettirirken diğer uygarlıklar ise asimile olarak kültürel ve etnik değerler bakımından yok olmuştur. Bu göç dalgalarının temel sebepleri arasında ekonomik nedenler ve iklimsel koşulları sayabiliriz. Fakat güncele bakacak olursak, 20. yüzyılda başlayan ve 21. yüzyılda şiddetini giderek arttıran iç savaşlar ve terör eylemleri kitlelerin toplu olarak göç etmesine ya da yerel halkın IDP konumuna düşmesine en büyük sebep olarak gösterilebilir.[1] Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nin (UNHCR) verilerine göre II. Dünya Savaşı sonrası dönemde küresel çapta zorla yerinden edilenlerin sayısı ilk kez 50 milyonun üzerine çıkmıştır. UNHCR'nin her yıl yayınladığı verilere ve kurumun kendi kayıtlarına dayanan Küresel Eğilimler Raporuna göre, 2013 yılı sonu itibariyle zorla yerinden edilen kişi sayısı 51.2 milyona ulaşmıştır; bu rakam 2012'de rapor edilmiş olan 45.2 milyon kişiden tam altı milyon fazladır. Günümüze gelindiğinde ise bu rakamların çok daha üzerine çıkıldığı tartışılmaz bir gerçektir.[2] Türkiye misafir ettiği 3 milyonun üzerinde mülteci ile dünyada en fazla mülteci ağırlayan ülke konumunda bulunmaktadır. Bu durumun kaçınılmaz sonucu olarak, mültecilerin karşılaştıkları ve karşılaşacakları olası sorunlar bizleri özellikle ilgilendirmektedir.

En temel insan hakkı olan sağlık hizmetlerine ve sağlıklı yaşam koşullarına ulaşma hakkı, her insanın olduğu gibi mültecilerin de hakkıdır. Göç eden toplumlar göçleriyle beraber hem yaşam koşullarının daha sorunlu hale gelmesi hem de beslenme, barınma, içecek su, iklim değişimi, saldırılar sonucu yaralanma problemleri ile karşı karşıyadır. Göçlerle beraber kamplarda ağırlanan mültecilere sağlanan saldırılardan korunmuş ve güvenli barınma koşullarının yanında sağlıklı beslenme şartlarının oluşturulması, temiz su kaynağına ulaşım, olası salgın hastalıklara karşı önlemler alınması, sağlık problemleri durumunda gerekli tanıların konulup tedavilerin verileceği kliniklerin kurulması da ihmal edilmemelidir.

Mültecilerin karşılaştıkları temel sağlık sorunlarını daha iyi analiz edebilmemiz için mültecilerin yaşam biçimlerini de iyi anlayıp sınıflandırmamız gerekiyor.[3] Türkiye özelinde konuşacak olursak kabaca mültecileri yaşam şartlarına göre beş gruba ayırabiliriz;

1-Kamplar dışında yüksek standartlarda yaşayanlar

2-Mevsimlik tarım işçiliği, kayıtsız işlerde işçilik gibi geçici ve düşük ücretli işlerle Türkiye'de bir hayat kurma ya da Avrupa'ya geçebilmek için birikim yapanlar

3-Kamp/evlerden ayrılıp sokakta yaşama pahasına Ege Denizi'ne kıyısı olan kent merkezlerinden kaçak yollarla Avrupa ülkelerine geçebilmek için bekleyenler

4-Kamp dışındakilere ve sınırdan pasaportsuz geçenlere görece daha düşük gelirli olanlar

5-Kamplarda yaşayanlar

Bu gruplar arasında sağlık açısından en riskli olan toplu yaşamalarından dolayı bulaşıcı hastalıklar açısından ve sınırlı yaşam koşulları sebebi ile kamplarda yaşayanlardır.[4] Dünya Tabipler Birliği'nce, İstanbul'da yapılan "Savaş, Göç ve Sağlık Sempozyumunda, TTB Halk Sağlığı Kolunca hazırlanarak sunulan "Savaş, Göç ve Sağlık" raporuna göre kamplarda sağlık sorunları şöyle sıralanıyor:

- Vitamin yetersizliği, anemi, istenmeyen/riskli gebelik, düşükler, doğum komplikasyonları, çocuklarda gelişme geriliği, kronik hastalıklar ve komplikasyonları, ishal, sıtma, menenjit, tifo vb. bulaşıcı hastalıklar,
- Aşı ile önlenebilecek kızamık, tüberküloz, hepatit benzeri hastalıklar,
- HIV/AIDS dâhil cinsel yolla bulaşan enfeksiyonlar,
- Fiziksel şiddet yaralanmaları, cinsel istismar,
- Depresyon, kaygı bozuklukları, tükenmişlik, uyku bozuklukları, uzamış yas, travma sonrası stres bozukluğu gibi ruhsal sorunlar,
- Diş sağlığı sorunları,

Raporda bu sağlık sorunlarının seyrini ve çözümünü artıran dil ve inanç kaynaklı sorunların da altı çiziliyor.

Yine aynı raporda “Sağlık Hizmeti Veren Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ve Mülteciler” bölümünde;

- STK’lar-kamu arasındaki diyalog kanallarının açık olması,
- Arapça, Kürtçe ve Farsça vb. dillerde tıbbi tercüman yetiştirecek programlar oluşturulması,
- Mültecilere sunulan sağlık hizmetleri için STK’lar işbirliğiyle farklı dillerde broşür hazırlanması,
- Bazı polikliniklerde mülteciler için esnek çalışma saatleri uygulanması,

Kültüre duyarlı sağlık hizmetleri, damgalama ve ayrımcılık gibi konularda STK işbirliğiyle meslek içi eğitimler planlanması önerilmektedir.

Mültecilerin karşılaştıkları sağlık problemlerine karşı gerekli tedbirleri almak devletler eliyle olduğu kadar inisiyatif alan bazı sivil toplum kuruluşları aracılığı ile de olmaktadır. Hatta kritik bazı yerlerde sadece bu işi sırtlananın STK'lar olduğunu söylememiz de yanlış olmaz. Bunlara örnek olarak Türkiye’den AID ve Yeryüzü Doktorları gösterilebilir.

Mültecilerde görülmesi olası sağlık sorunlarını erkenden öngörebilmek ve ortaya çıktığında da en hızlı şekilde müdahale etmek; sağlıklı yaşam ve tedavi imkânlarının sağlanmasının ötelenemez ve acil bir ihtiyaç olması dolayısıyla son derece önemlidir. Göç dalgalarını önceden tahmin edip mülteci akınlarına karşı gerekli destekleri sağlamak da ancak tıbbi destek sağlayan ve insani yardım yapan ekiplerin ortak bakış açıları ve işbirliğini yakalamasıyla gerçekleşecektir.

---

[1] http://www.unhcr.org/turkey/home.php?content=561

[2] http://www.hugo.hacettepe.edu.tr/tr/menu/merkezin_amaci_ve_faaliyet_alanlari-2

[3] http://bianet.org/bianet/saglik/172813-multeciler-saglik-acisindan-savunmasiz

[4]Dünya Tabipler Birliği’nce, 26-27 Şubat 2016’da, İstanbul’da yapılan “Savaş, Göç ve Sağlık Sempozyumunda, TTB Halk Sağlığı Kolunca hazırlanarak sunulan “**Savaş, Göç ve Sağlık**” raporu (TTB yayınları. 2016, Ankara. ISBN 978-605-9665-01-8)